

Tizenkilencedik századi magyar kiadók beszélő jelvényei

Simon Melinda

A beszélő jelvények divatja kortól és földrajzi területtől független a könyvkiadók és nyomdászok körében. A bázeli Henric Petri a 16. században sziklát metszetett jelvényére, az amsterdami Johannes Ravenstein a 17. században a Remete Szent Pálnak csőrében kenyeret hozó hollót alkalmazta, a párizsi Louis-François Delatour pedig pártázatos bástyát tüntetett fel kiadványainak címlapjain a 18. században. A 15–18. századi Magyarországon tevékenykedő szakmabeliek

jelvényeiben is előfordulnak ilyen ábrázolások, ezekről már korábban beszámoltunk.¹

A 19. századi magyarországi kiadói jelvények között is több beszélő jelvényt találunk. Első példánk, a zsidó családból származó Engel Lajos (1860–1912) agilis lap- és könyvkiadó volt Pécsen 1886–1894 között, amikor ottani érdeklőségeit eladta a frissen alakult Pécsi Irodalmi és Könyvnyomdai Rt.-nek. 1896-ban megvásárolta a Bába Imre által 1843-ban alapított szegedi

*Engel Lajos kiadói jelvénye
(Pécs 1891–1892 és Szeged 1901–1910)*

*A Pécsi Irodalmi és Könyvnyomdai Rt. jelvénye
(Pécs 1895–1896)*

¹ V. Ecsedy Judit – Simon Melinda: *Kiadói és nyomdászjelvények Magyarországon 1488–1800 = Hungarian printers' and publishers' devices 1488–1800*. Budapest : Balassi–OSZK, 2009.

Lampel Róbert egyik kiadói jelvénye
Pest (1857–1874)

könyvkereskedést és nyomdát, amellyel együtt járt a város első napilapjának, a *Szegedi Napló*-nak a tulajdonjoga is. Nevére utaló beszélő jelvénye egy nyitott könyvön álló szárnyas női alakot, a Tudás géniuszát ábrázolja (Engel németül angyal). Ezt tevékenységének mindkét helyszínén használta, a kiadott könyvek formátuma szerint kisebb és nagyobb méretben is. A pécsi vállalkozását megvásároló cég is ezt a kiadói jegyet utánozta. Igyekeztek ugyan a lehető legpontosabban lemásolni az eredetit, ám több eltérés is megfigyelhető a kettő között (a legfeltűnőbb a fáklya lángja és a fogaskerek ábrázolása).

A sziléziai Priebornban született Lampel Róbert (1821–1874) Boroszlóban, Wiesbadenban és Prágában tanulta ki a könyvkereskedői szakmát. 1847-től már Pesten volt segéd Kilián Györgynél, majd 1850-ben betársult a Leyrer (Lantossy) József által 1795-ben megalapított könyvkereskedésbe. 1853-ban teljesen átvette a boltot, majd kiadói tevékenységet is kezdett: főként tankönyvekkel és ifjúsági irodalommal foglalkozott. Aktívan részt vett a 19. század szakmai szervezeteinek életében: a Pesti Könyvvarusok Grémiuma elöljárójának választották, de tagja volt az 1836-ban megalapított német könyvvarusok és könyvvarussegédek segélyegyletének (Unterstützung-Verein deutscher Buchhändler und Buchhandlungs-gehülfen), és 1859-ben alapító tagja volt az osztrák könyvkereskedők egyletének (Verein der Oesterreichischen Buchhändler) is.

Három különböző jelvénye közül kettő is nevére utal. Az egyikén egy fekvő könyvön üvegfalú szekrénykével védett mécses ég, amelynek lángját jobbról egy angyal, balról egy denevér-szárnyú kisördög fújja – de eredménytelenül.

Lampel Róbert egyik kiadói jelvénye
Budapest (1873–1881)

Erre utal a mécses fölötti feliratszalagon olvasható *FRUSTRA* (hiába) jelmondat is. Kétoldalt a tulajdonos *LR* monogramja látható. A közismert tudásszimbólumok (mécses, könyv) ilyen, humorral kombinált megjelenítése igencsak ritka a 19. században. A másikon fekete háttérű körbe foglalt angyal bal kezében nyitott könyvet tart, jobbával égő fáklyát emel a magasba. A könyv lapjain ismét az *LR* monogram szerepel. Ezt a kiadói jegyét Lampel a tescheni székhellyel dolgozó Karl Prochaska egyik jelvény-típusáról másolta.

A lipcsei születésű Lauffer Vilmos (1822–1895) unokatestvérénel, Geibel Károlynál dolgozott segédként Pesten, majd Stolp Károllyal társulva 1854-ben megvették Edelman Károly cégét, és önálló könyvkereskedést nyitottak Lauffer és Stolp néven. Társulásuk rövid idő múlva felbomlott, Lauffer Vilmos ekkor Tivadar öccsével társult. A Lauffer Testvérek cég egy éven belül szintén megszűnt és a cégtulajdonos egyedül vezette tovább a vállalkozást. Főként tankönyveket, nyelvtanokat és ifjúsági irodalmat adott ki magyar, német és szlovák nyelven (ő maga sosem tanult meg magyarul). Aktívan részt vett a 19. század szakmai szervezeteinek életében. 1859-ben alapító tagja volt az osztrák könyvkereskedők egyletének (Verein der Oesterreichischen Buchhändler), és tisztségeket is viselt: először az egyesület helyettes pénztá-

Lauffer Vilmos jelvénye az alulcsapott kerekű vízimalommal
Budapest (1872–1900)

Lauffer Vilmos jelvénye a felülcsapott kerekű vízimalommal
Budapest (1878–1883)

Lauffer Vilmos jelvénye nevének német kezdőbetűivel
Budapest (1883–1892)

rosa, majd 1865-től jegyzője volt. Halála után özvegye a Révai Testvérek Irodalmi Intézetnek adta el a céget, amely tovább használta a Lauffer-jelvényt egészen 1900-ig.

Az összes jelvényváltozat ovális keretben egy alul- vagy felülcsapott lapátkerekű vízimalmot ábrázol, két oldalán a tulajdonos magyar *L. V.* vagy német *W. L.* monogramjával. Alul olvasható a jelmondat: *Labor Omnia Vincit* (a munka legyőz mindent), amelynek forrása Publius Vergilius Maro *Georgica* I. könyvének 145. sora.

Míg a jelvényen alul szereplő 1854-es év egyértelműen a cégalapítás dátuma, nem tudjuk biztosan, mire utal a felül látható 1837-es

év. Wigand Ottó ugyanis 1827-ben vette meg Szubuly György pesti könyvkereskedését, és 1833-ban adta el sógorának, Heckenast Gusztávnak. Ez utóbbi 1847-ben adta el a céget lipcsei származású segédjének, Edelman Károlynak, akinek halála után özvegye 1854-ben adta el Lauffer Vilmosnak.

Végül azt is jeleznünk kell, hogy nem használta ki viszont a nevében rejlő lehetőségeket a rendkívül sokféle kiadói jegyet alkalmazó neves pozsonyi kiadó és könyvkereskedő, Stampfel Károly (stampfen németül döngöl, dobog). A beszélt jelvények divatja azonban zavartalanul folytatódott a 20. században is.

Shizon

SHIZON

Kereskedelmi és Szolgáltató Kft.

Cím: 1048 Budapest, Székpatak utca 20.

Telefon: +36 30 396 7410, +36 1 230 9417

e-mail: shizon.kft@chello.hu, web: www.shizon.hu